

(Запоріжжя)

ДІЄСЛОВА АКВАРУХУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена проблемі класифікації дієслів, які позначають рух людини або предмета у водному просторі, а також рух водного простору.

Ключові слова: водний простір, акварух, семантика, метафора.

The article is dedicated to the problem of classification of the verbs, which denote the motion of human being or object in the water space and also water space motion.

Key words: water space, aquamotion, semantics, metaphor.

Система просторових уявлень є одним з фундаментальних фрагментів будь-якої картини світу тієї чи іншої культури. Водний простір являється важливим елементом просторової моделі світу. Одним із засобів актуалізації простору являються дієслова [1]. До цього часу не було спеціального детального дослідження дієслів руху у водному просторі на матеріалі англійської мови [1, с. 106].

Мета нашої статті: класифікувати дієслова, які позначають рух об'єкта / суб'єкта у водному просторі та рух водного простору (aquamotion verbs). Для досягнення мети були встановлені наступні завдання: виділити дієслова, які позначають рух у водному просторі та рух водного простору; встановити семантичні параметри та лексико-семантичні групи дієслів акваруху; визначити семи дієслів, які слугують основою метафоризації.

У результаті аналізу словників англійської мови, художньої літератури (список лексикографічних джерел наведений у кінці роботи) було виділено 260 дієслів, які виражають рух об'єкта / суб'єкта у водному просторі (170), а також рух водного простору (90).

Дослідники зауважують, що рух об'єкта / суб'єкта у водному просторі відрізняється від багатьох інших видів руху завдяки протиставленню активності та пасивності [1, с.30]. Ця опозиція закріплена в мові на лексичному рівні. Рух людини у водному просторі є активним. Під активністю ми розуміємо зусилля для руху у воді. Рух предмета, в свою чергу, є пасивним, він припускає переміщення об'єкта за рахунок руху водного простору (наприклад, за течією, малорухомість на поверхні води).

Але поряд з очевидно активним і пасивним рухом у водному просторі проміжне місце займає опосередковане переміщення людей з використанням водних транспортних засобів. Воно може усвідомлюватися і як різновид активного плавання (транспортний засіб керується людиною), і як різновид пасивного плавання (транспортний засіб є неживим, а отже предметом, який використовує силу течії або вітру в якості рушійної).

З урахуванням опозиції активність / пасивність досліджуваній матеріал дає нам змогу виділити наступні семантичні параметри як найбільш релевантні для способу переміщення і знаходження у воді:

- 1) параметри активного плавання (вміння людини плавати, рух людини під водою, рух у певному напрямку або без нього);
- 2) параметри пасивного плавання (рух водного простору, здатність предмету залишатися на поверхні води, впливання предмету на поверхню);
- 3) параметри плавання на транспортних засобах (керований рух водного транспортного засобу, некерований рух).

Отже дієслова, які виражають рух об'єкту / суб'єкту у водному просторі а також рух водного простору, можна поділити на наступні лексико-семантичні групи:

1) активний рух людини у водному просторі:

☐ самостійне плавання: swim. Тут необхідно зазначити, що такий тип руху має значну кількість видів та стилів, що закріплено на лексичному рівні: crawl, backstroke, breaststroke, butterfly stroke, combat sidestroke, dog paddle, eggbeater kick, flutter kick, swim free Colchian, swim freestyle, front crawl, swim Georgian, swim medley, sidestroke, streamline, tread water, trudgen. Така різноманітність стилів та видів руху у водному просторі свідчить про актуальність такого виду руху у просторі в цілому, а також характеризує носіїв мови як активних учасників процесу плавання;

☐ плавання у певному одязі або без нього: skinny-dip;

☐ рух відносно водної поверхні:

а) рух по водній поверхні: be buoyed up, float, skim, ride, glide, slip, along waft, wate-rski, surf;

б) занурення у водний простір: immerse, steep in, soak, douse, dive, plunge, sound, submerge, go underwater, go deep, descend, fall, nose-dive, dip, swoop, pitch, lurch, leap, dart, dunk, sink, go down, hit bottom, become submerged, to be ingulfed, souse, douse, mire, drown, go under, sink, descend to Davy Jones' locker, perish at sea, descend to a watery grave;

в) спливання на водну поверхню: emerge, disembogue, come out;

г) рух під водною поверхнею: snorkel, scuba-dive;

2) рух людини у водному просторі на транспортному засобі: sail, motorboat, hydroplane, ship, ferry, freight, barge, boat, cruise, yacht, ride the sea or waves, plow the waves, traverse the seas or ocean or water, ride the bounding main. В цій групі дієслів можна виділити такі підгрупи:

☐ позначення початку руху: raise or hoist the blue peter; put off, shove off, push off, take off, set out, embark on a cruise or voyage, go down to the sea, ship out;

☐ швидкість руху: sweep, glissade, glide, slide;

☐ керований рух: navigate, pilot, steer, skipper, con, plot the course, cruise, sail, yacht, circumnavigate, coast;

☐ некерований рух / за рахунок руху водного простору: drift, move with the wind, go with the wind, go with the tide, go with the current;

☐ рух людини із застосуванням фізичної активності: scull, paddle, row, oar, canoe, kayak, ply with the oars, punt;

3) специфічні дії людини у водному просторі: soak, bathe, swash, wash, slosh, splash, play in the water, dabble, slop;

4) рух водного простору: run, stream, move, trickle, rush, cascade, fall, turn spread, flux, go, float. Дану лексико-семантичну групу дієслів можна поділити на наступні підгрупи:

☐ зміна параметричних властивостей водного простору (збільшення): flood, overflow, break the bounds, surge, swell, deluge, inundate, pour over, submerge, cover, bury, drown, overwhelm, bog down, mire down, swamp, brim over та зменшення: ebb, flow back;

☐ направлена траєкторія руху водного простору: pour forth, disembogue, debouch, follow, originate, begin, come from, start, outflow, spring, origin, begin;

☐ стрімкість руху: gush, surge, swell, spout, spurt, jet, flush;

☐ рух водної поверхні: ripple, chop, rip, wave, undulate, purl, ruffle, lap, swash, wash, slap, splash, plash, curl, dimple, fret, cockle, spume;

☐ вертикальний рух: spray, fountain.

Семантичні параметри та окремі семи дієслів акваруху являються основою метафоричного переносу, тобто осмислення непросторових сфер у просторових термінах. Детальний аналіз всіх дієслів виходить за рамки нашого дослідження. Наведемо приклади переносного вживання деяких дієслів акваруху: swim, sail, float, surf, dive, drift, stream, flood, ripple.

Переносне вживання дієслова swim пов'язано з ідеєю руху суб'єкта у певному середовищі за аналогією руху у водному просторі: "Others have dabbled in general insurance, though most have preferred to swim in the safer waters of life insurance" [24, p. 56]. Рух в даному випадку являється активною дією, яка необхідна для успіху / виживання: "Participants may swim faster or indeed may sink, much depends on the willingness and abilities of firms to adjust to the increase in competition" [16, p. 7].

Опозиція "swim or sink" або "swim or die" підкреслює важливість активного руху людини у тій чи іншій ситуації, тобто виражає спонукання до найактивніших дій: "The great thing about the business is how Darwinian it is. We have to swim or die – if you are found wanting over a period of time, you've either got to change what you're doing or find something else to do" [21, e-doc.]. Рух людини (дії у певній ситуації) може мати і нейтральну оцінку: "Wrong again, I realized, of course Oscar Wilde wouldn't swim with the immigrant masses" [18, p. 94]. Swim виражає переміщення або взаємодію з іншими людьми.

Наступне переносне значення ґрунтується на ознаці занурення у певний емоційний стан: "We need not only to be able to swim in a sea of uncertainty but also to resist panic when we get out of our depth" [22, p. 35] або фінансовий стан людини: swim in money, swim in luxury і т.д.

Метафоризація дієслова sail пов'язана з особливостями руху водного транспортного засобу у водному просторі: плавність, безперешкодність. Найчастотніший перенос "рух у водному просторі – рух у повітрі": "Gold-edged clouds sailed in a sea of cold blue sky, violently eclipsed by sleet-scudding showers slashing up Loch Torridon" [12, p. 24]. Також представлена метафора "подолання перешкод": "Teachers complain that children sail through these tests without being able to write a decent essay, solve a multi-step maths problem or do a précis" [24, p. 7].

Дієслово *sail* виражає плинність часу: “I thought of the far nurseries of the stars and how many days’ sail through...” [8, p. 44]. Як бачимо взаємозв’язок водного простору і часу закріплений на лексичному рівні: “The bland and the placid may seem to sail through life but they are either living a superficial existence or else, like the rest of us, they experience the long shadow of despair” [13, p. 56]. Перенос значення “рух у водному просторі – рух людини у часі”.

Зоровий образ нестійкого об’єкта / суб’єкта, який знаходиться на поверхні водного простору, являється основою метафоризації дієслова *float* (сема нестабільність, коливання): “At that time, the adoption of floating exchange rates was also thought to be advantageous since the constraints of the gold standard could be abandoned” [15, p. 125].

Інший вид метафоричного значення – безперешкодність руху: “A languid black man was floating around, elegantly suited” [20, p. 67]. Даний вид руху оцінюється позитивно: “They’re on a life raft, where the thing isn’t going to float if it doesn’t get good notices” [3, p. 202] та асоціюється з легкістю та невимушеністю: “It’s important to get the feeling of weight, et the balance of it right, not make it too light, as if it could rise up and float away like a feather” [2, p. 24].

Безперешкодність руху метафорично виражається багатьма іншими дієсловами акваруху: “He surfed big conditions with disdainful ease, a slightly meretricious casualness” [14, p. 15]; “People were drifting away from the house, moving into the garden” [10, p. 76].

Сема різкого зниження представлена у дієслові *dive*: “The Italian lira also continued to dive” [23, p. 7]. Метафоричне значення дієслова *dive* “рух в глиб” ґрунтується на семантичній ознаці дієслова “занурення”: “You dive down a side street where you have spied a festoon of pretty cotton squares...” [7, p. 46].

Семантичні ознаки дієслів, які позначають рух води та водної поверхні, також слугують основою метафоризації. Наприклад, образ хвилеподібного руху води породжує метафоричне значення дієслів акваруху коливання: “The sky was huge, a pale, bright, cloudless blue, and the white surface of the road ahead rippled in the heat mirages that made it look like little waves” [26, p. 32].

Розширення значення метафори відбувається за рахунок прийменників, які означають напрям руху: “And the effects have rippled down through the years into just about every local music scene in America...” [11, p. 15]. Дієслово з прийменником, який вказує напрям руху, має сему хвилеподібного розповсюдження: “Fincara’s maddening laughter rippled out, and she stepped over to him as easily as a dancer” [19, p.13].

Сема потік слугує основою метафоризації дієслів та означає рух як конкретних речей: “Tears were streaming down my face. – everywhere” [9, p. 105], так і абстрактних понять: “Then why, thought Jay, rubbing her thumb on Lucy’s shoulder blades, why does your jaw tighten as you speak, why are your eyes flooded with pain?” [6, p. 97].

Слід зауважити, що найчастіше сема потік слугує основою метафоризації в економічному дискурсі: “The Smolensk open-air market was flooded in April with leaflets declaiming ‘Down with the Yids – save Russia!’” [17, p. 84]. Часто дієслово *flood* вживається з іменником *money* або його синонімами: “The UK shares market has been one of the most buoyant in the world and over the past 12 months £80 billion has flooded in from investors” [25, p. 18].

Таким чином, найсуттєвіші семантичні ознаки дієслів акваруху: активність / пасивність руху, локалізація руху, рух на водних транспортних засобах, рух водного простору. Були виділені

наступні семи, які слугують основою метафоризації дієслів акваруху: занурення, подолання перешкод, плавний рух, нестабільність, різке зниження, коливання, потік.

Проблема дослідження дієслів акваруху є актуальною та недостатньо вивченою, а отже відкриває широку перспективу подальшого дослідження: виявлення особливостей актуалізації дієслів акваруху в британській та американській лінгвокультурах, визначення найпродуктивніших сем, які слугують основою метафоризації даної групи дієслів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Майсак Т. А., Рахилина Е.В. Глаголы движения в воде: лексическая типология: [сб. ст.] / ред. Т. А. Майсак, Е. В. Рахилина. – М.: Индрик, 2007. – 752 с.
2. The Artist's and Illustrator's Magazine. – London: Artist's & Illustrator's Mag, 1991. – 92 p.
3. Bergan R. Dustin Hoffman / R. Bergan. – London: Virgin, 1991. – 278 p.
4. Bloomsbury Keys Thesaurus. – London: Bloomsbury, 1994. – 938 p.
5. Collins New World Thesaurus prepared by Ch. Laird. – London: Collins, 1971. – 678 p.
6. Cooper F. Jay loves Lucy / F. Cooper. – London: Serpent's Tail, 1991. – 154 p.
7. David E. An omelette and a glass of wine / E. David. – London: Penguin Group, 1987. – 274 p.
8. Falconar A. Gardens of meditation / A. Falconar. – Gerrards Cross: Colin Smythe Ltd, 1980. – 103 p.
9. Falk M. Part of the furniture / M. Falk. – London: Bellew Publishing Company Ltd, 1991. – 146 p.
10. Gower I. The shoemaker's daughter / I. Gower. – London: Corgi Books, 1992. – 147 p.
11. Guitarist. – Ely, Cambs: Music Maker Publications, 1992. – 56 p.
12. Hedderwick M. Highland journey / M. Hedderwick. – Edinburgh: Canongate Press plc, 1992. – 163 p.
13. Lamont S. In good faith / S. Lamont. – Edinburgh: St Andrew Press, 1989. – 89 p.
14. Martin A. Walking on Water / A. Martin. – London: John Murray (Publishers) Ltd, 1991. – 163 p.
15. Partington I. Applied economics in banking and finance / I. Partington. – New York: Oxford University Press, 1989. – 147 p.
16. Penketh K. European economic integration / K. Penketh. – Harlow: Longman Group UK Ltd, 1992. – 15 p.
17. Pethybridge R. One step backwards, two steps forward / R. Pethybridge. – Oxford: Clarendon Press, 1990. – 182p.
18. Rowe M. So very English / M. Rowe. – London: Serpent's Tail, 1990. – 123 p.
19. Rush A. Adam's paradise / A. Rush. – Basingstoke: Macmillan Publishers Ltd, 1989. – 146 p.
20. Self W. My idea of fun / W. Self. – London: Bloomsbury Publishing Ltd, 1993. – 142 p.

21. Soderbergh S. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: – <http://www.brainyquote.com/>
22. Sullivan M. Marketing your primary school / M. Sullivan. – Harlow: Longman Group UK Ltd, 1991. – 104 p.
23. The Daily Mirror. – London: Mirror Group Newspapers. – 73 p.
24. The Economist. – London: The Economist Newspaper Ltd, 1993. – 134 p.
25. Today. – London: News Group Newspapers Ltd, 1992. – 157 p.
26. Vine B. A fatal inversion / B. Vine. – London: Viking, 1987. – 117 p.